

УДК 378.147.091.3:[373.3.011.3-051:51

Людмила Московчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: 0000-0003-2539-3050

Олена Довгань

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: 0000-0002-1295-8289

DOI 10.24139/2312-5993/2021.03/187-199

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОЦІ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ЗМІСТУ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ ЗА ПІДРУЧНИКОМ Н. П. ЛИСТОПАД

У статті авторка привертає увагу до актуальних питань, пов'язаних із важливістю виховної роботи на уроках математики в закладах загальної середньої освіти в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Висвітлено авторську методичку виховання молодших школярів на уроках математики засобами змісту сюжетних задач у закладах загальної середньої освіти. Обґрунтовано напрями розвитку комплексу складників процесу розв'язування сюжетних задач. Описано особливості педагогічного управління процесом виховання молодших школярів у процесі роботи над сюжетними задачами на уроках математики. Охарактеризовано зміст сюжетних задач за підручником з математики для 1 класу Н. Листопад щодо їхньої спрямованості на виховання ціннісних ставлень молодшого школяра.

Ключові слова: виховання, молодші школярі, уроки математики, методика, сюжетні задачі, підручник з математики для 1 класу Н. Листопад.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. в Україні відбувається процес модернізації освіти. Ключовою реформою Міністерства освіти і науки України стало створення Нової української школи. У Новій українській школі виховний процес є невід'ємною частиною освітнього процесу. Одним із першочергових завдань НУШ є створення такої системи виховання, яка би забезпечувала формування національної свідомості та самосвідомості молодого покоління, моралі і світогляду. Державну політику у сфері сучасної освіти визначають Закон України «Про освіту», Укази Президента України від 18 травня 2019 р. №286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», від 25 травня 2020 р. №195/2020 «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі»; Постанови Кабінету Міністрів України від 09.10. 2020 № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки», від 30 червня 2021 р. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»; Лист Міністерства освіти і науки України від 16.07.2021 № 1/9-362 «Деякі питання організації виховного процесу у

2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок» та інші нормативні документи. Зокрема, Законом України «Про освіту» (стаття 6) серед найважливіших освітніх та виховних засад та принципів освітньої діяльності визначено «... єдність навчання, виховання та розвитку» (*Про освіту: Закон України, 2017, с. 7*). Не стоїть осторонь виховного процесу й початкова школа. Згідно з Державним стандартом початкової освіти метою навчання математики є «різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної та інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання» (*Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи, 2018, с. 206*).

Аналіз актуальних публікацій. Виховання учнів на уроці математики засобами змісту навчального предмета та методами його викладання і, зокрема, методика роботи над сюжетними задачами розкрито в наукових працях В. Бевз, М. Богдановича, Д. Васильєвої, Я. Гаєвець, О. Гісь, Л. Коваль, М. Козак, Я. Короля, Н. Листопад, Г. Лишенка, Л. Оляницької, О. Онопрієнко, О. Палійчук, І. Прокоп, І. Романишин, С. Скворцової, І. Філяк, В. Чайченко та ін.

М. Богданович, М. Козак, Я. Король у своїх дослідженнях наголошують, що «на уроках математики бажано давати поради, наводити позитивні зразки з життя чи з літератури, привчати молодших школярів до певних норм і правил поведінки, створювати такі ситуації, на основі яких можна було би виявити ставлення учня до позитивних і негативних явищ», пропонував учителям задля вдосконалення навчально-виховної роботи на уроці проводити дослідження вихованості учнів за такими запитаннями: «Чи вміє учень розрізняти погані і добрі якості в людях? Чи може зайняти активну позицію в боротьбі з недоліками? Як реагує учень на добро? Чи знає він (у межах своєї вікової групи) соціально прийнятні суспільні норми поведінки? Чи учень додержується суспільних норм поведінки в різних ситуаціях? Чи може він виявляти милосердя? Як сприймає учня класний колектив? Як він ставиться до нього, до вчителя тощо?» (Богданович, 2016, с. 343).

У структурі уроку математики робота над задачами, за переконаннями М. Богдановича та С. Скворцової, сприяє формуванню в учнів наукового світогляду, зв'язку навчання з життям, ознайомленню учнів із пізнавально важливими фактами та оригінальністю прийомів розв'язування задач, які збуджують у дітей естетичні почуття (виховні функції задач) (Богданович, 2016, с. 238; Скворцова, 2013, с. 104).

О. Палійчук, І. Прокоп дійшли висновку, що «зацікавити учнів математикою, показати могутність і красу – завдання кожного вчителя.

Досвідчені вчителі створюють на кожному уроці позитивний емоційний фон, настрій, який полегшує сприймання будь-якого матеріалу, адже вміння бачити цікаве й дивуватися приносить дітям радість, породжує творчі поривання, розвиває увагу, що особливо важливо на уроці математики» (Палійчук та Прокоп, 2017, с. 177].

Хоча науковці у своїх працях з методики навчання розв'язування задач розглядають виховні функції сюжетних задач, проте концептуальна ідея, що закладена в Законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти, зокрема й у математичній освітній галузі – всебічний розвиток особистості дитини, формування її цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, не реалізується. Сучасний погляд на процес розв'язування сюжетної задачі як дидактичний засіб виховання молодших школярів не розглядається.

Тому проблема виховання молодших школярів на уроках математики засобами змісту сюжетних задач є актуальною, розпочато пошук шляхів її вдосконалення і розвитку.

Мета статті: розкрити авторську методику виховання молодших школярів на уроках математики засобами змісту сюжетних задач у закладах загальної середньої освіти; обґрунтувати напрями розвитку комплексу складників процесу розв'язування сюжетних задач; висвітлити особливості педагогічного управління процесом виховання молодших школярів у процесі роботи над сюжетними задачами на уроках математики; охарактеризувати зміст сюжетних задач за підручником з математики для 1 класу Н. Листопад щодо їхньої спрямованості на формування ціннісних ставлень молодшого школяра.

Методи дослідження: аналіз наукової психолого-педагогічної та методичної літератури, підручників для закладів середньої освіти, державних нормативних документів у межах досліджуваної проблеми задля доведення основних її положень, моделювання змісту вихідних положень психологічних досліджень у теорію і методику математичної освіти молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Під сюжетною задачею дослідники розуміють математичну задачу, у якій описаний деякий життєвий сюжет, а саме кількісний бік реальних процесів, явищ та ситуацій і міститься вимога знайти шукану величину за даними в задачі величинами та зв'язками між ними (Скворцова, 2011, с. 8).

У методиці викладання математики в початковій школі існують різні підходи до процесу розв'язування задач. Науковці й методисти

пропонують поділяти роботу над задачею на декілька частин і здебільшого визначають чотири етапи процесу розв'язування сюжетної задачі. Так, Д. Пойа пропонує таку послідовність: 1) усвідомлення постановки задачі; 2) складання плану розв'язування (гіпотеза розв'язування); 3) здійснення складеного плану; 4) дослідження отриманого розв'язку (Пойа, 1961).

М. Богданович та М. Козак визначено такі складові процесу розв'язування задач: ознайомлення зі змістом задачі; відшукування способу розв'язування, розв'язування задачі; перевірка розв'язання і відповідь (Богданович, 2016, с. 238-245).

С. Скворцова вважає, що робота над сюжетною задачею має включати такі етапи: 1) ознайомлення з задачею. Аналіз тексту задачі; 2) пошук розв'язування задачі; 3) реалізація плану розв'язування задачі. Запис розв'язання й відповіді; 4) робота над задачею після її розв'язання (Скворцова, 2011, с. 27).

Проте, поряд із ґрунтовною розробкою науковцями методики навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі, результати ЗНО з математики у 2021 р., дослідження психологів, а також аналіз уроків студентів педагогічних ЗВО під час проходження виробничої педагогічної практики в закладах початкової освіти доводять, що потрібно працювати над удосконаленням методики навчання молодших школярів у початковій школі щодо відповідності психологічним особливостям сучасних молодших школярів. Зокрема, 17 червня Комісія при Українському центрі оцінювання якості освіти «склав/не склав» цьогорічного ЗНО з математики у 10 тестових балів не подолав його 31 % учасників (*Результати з математики ЗНО-2021*, с. 1). Український центр оцінювання якості освіти наразі проводить національне дослідження якості освіти – загальнодержавний моніторинг якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи», а також міжнародне дослідження якості освіти – PISA.

Часте перебування сучасних дітей молодшого шкільного віку в мережі Інтернет негативно впливає на якість їх уваги, рівень розвитку словесно-логічної пам'яті, уміння виділяти суттєві ознаки, вербально-логічне мислення, мотивацію до навчання. Діагностика рівнів розвитку пізнавальних процесів психіки сучасних молодших школярів, проведена психологами (С. Гончаренко та ін.), вказує на суттєве їх погіршення порівняно з попередніми поколіннями (Гончаренко, 2014).

Щодо виховання дослідниця О. Цибулько констатує, що в сучасній системі освіти відображається й економічна криза, яка стала наслідком

нестримного прагнення багатьох людей до матеріального збагачення на шкоду духовним основам життя. У навчальних програмах помітний винятковий прагматизм, орієнтація на успіх, гроші, славу, що негативно відображається на вихованні школярів, сприяє формуванню їх деструктивної поведінки (Цибулько, 2020, с. 130).

Вищезазначене доводить, що існують проблеми у виховній роботі, мотивації, активізації молодших школярів на уроках математики, формуванні математичної та інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя і продовження навчання.

Учителеві доцільно переключати увагу, не допускати стомленості учнів, пропонувати різні види діяльності – активні та більш спокійні, чергувати їх так, щоб задіювати різні аналізатори – зорові, слухові, тактильні, та різні сфери – рухову, мисленнєву та ін. Адже першокласники активно реагують на все нове, яскраве й незвичне, тому їм ще важко довільно керувати своєю увагою, зосереджуватися на об'єктах вивчення, тривалий час відстежувати, спостерігати.

Тому нами запропоновано доповнити процес розв'язування задачі на уроках математики в початковій школі ще двома етапами: вступним і заключним.

Вступний етап (презентація). Має бути лаконічним і нетривалим, виразним. Завданням учителя на даному етапі є створення необхідного емоційного настрою, психологічна підготовка до слухання змісту задачі, емоційний вплив на свідомість молодшого школяра, зацікавлення й виклик бажання розв'язувати задачу. Для цього потрібно провести вступну бесіду, яка би стосувалася змісту сюжетної задачі. До прикладу, це може бути незавершена проблемна ситуація виховного спрямування, вирішити яку допоможе розв'язання задачі. Також у презентації можна використати твори образотворчого мистецтва, фрагменти літературних, музичних творів, цікаву інформацію з різних галузей наук, що допоможе змотивувати здобувача початкової освіти до розв'язування сюжетної задачі.

Заключний етап (з'ясування виховного значення змісту сюжетної задачі). На даному етапі має відбутися глибоко індивідуальний внутрішній процес перетворення образів та ідей сюжетної задачі в духовне надбання особистості, у знаряддя мислення й оцінки дійсності, у засіб духовного спілкування з членами колективу, іншими людьми. Заключний етап характеризується входженням у сюжет задачі, уявленням себе в певних ситуаціях, на місці зображених у задачі осіб чи подій. Учні мають висловити своє ставлення до сюжету задачі, оволодіти загальнолюдськими цінностями,

цінностями Українського народу і громадянського суспільства. Адже найвищою метою освітнього процесу є плекання людської особистості: фізично, психічно, духовно, соціально досконалої і здорової, з глибоким інтелектом.

Наведемо приклад процесу розв'язування сюжетної задачі для 1 класу за розробленою авторською методикою:

1. Вступний етап (презентація)

Бесіда: Сьогодні на уроці ми поговоримо про рідних для вас людей. Яких? (Бабусю й дідуся). Як потрібно до них ставитись? У чому допомагати? Послухайте задачу, про який добрий вчинок у ній йдеться?

2. Ознайомлення із задачею. Аналіз тексту задачі

Текст задачі: Марійка спекла пиріг і розрізала його на 10 шматочків. 4 шматочки вона віднесла дідусеві та бабусі. Скільки шматочків пирога залишилося?

Аналіз задачі:

- Про кого розповідається в задачі? (Про дівчинку Марійку).
- Що зробила Марійка? (Спекла пиріг та поділилася з рідними).
- На скільки частин дівчинка розрізала пиріг? (На 10).
- Скільки шматочків віднесла дідусеві з бабусею? (4).
- Про що запитується в задачі? (Скільки шматочків пирога залишилося?).
- Яку дію потрібно виконати, щоб відповісти на запитання задачі? (Віднімання).
- Чому потрібно віднімати, а не додавати? (Бо дівчинка віддавала, а не купувала).

3. Реалізація плану розв'язування задачі. Запис розв'язання і відповіді
 $10 - 4 = 6$ (шм.)

Відповідь: 6 шматочків пирога залишилося у дівчинки.

4. Робота над задачею після її розв'язання

Для перевірки правильності розв'язання задачі давайте порівняємо відповідь із умовою задачі. Залишилось менше чи більше шматочків, ніж було у дівчинки на початку події? (Менше, 6 менше 10). Отже, ми правильно розв'язали задачу, оскільки дівчинка пиріг розрізала на шматочки і деякі віддала. А після того, якщо ми щось комусь своє віддаємо, то у нас залишається менше.

5. Заключний етап (з'ясування виховного значення змісту сюжетної задачі)

Бесіда: Як ви ставитесь до вчинку Марійки? Які риси її характеру? Як потрібно ставитись до дідуся і бабусі? Чим їм допомагати? Чому потрібно їх

годувати? Які смаколики люблять ваші дідусь і бабуся? Що ви зможете їм приготувати? Як ще можна виявити свою любов до них? У чому їм ще потрібна допомога? Над чим спонукала вас задуматись задача, що спонукала зробити і для чого? Як зміст задачі допоможе вам у повсякденному житті?

Узагальнення вчителя: Отже, дорогі діти, любіть бабуся й дідуся, слухайтеся, розмовляйте з ними, запитуйте про стан їхнього здоров'я, допомагайте їм, робіть для них приємне. Цінуйте їх, бо вони дали життя вашим татам і мамам, виростили й виховали їх.

Н. Гавриш, Г. Ситник зазначають, що виховання в закладах загальної середньої освіти має здійснюватися за ціннісним ставленням особистості до суспільства і держави, історичних, культурних і духовних надбань рідного краю, сім'ї, родини та людей, до себе, природи, праці та мистецтва, які концентрують у собі всі напрями національного виховання учнівської молоді (Гавриш, 2011, с. 18).

І. Бех ціннісні ставлення до матеріальних чи ідеальних предметів розглядає як переживання їх бажаності (чи небажаності) для людини, через які духовні цінності суспільства стають суб'єктивними надбаннями особистості (Бех, 2008, с. 369).

Таким чином, виховання молодших школярів на уроках математики розуміємо як забезпечення прийняття особистістю системи загальнолюдських цінностей, культурних цінностей українського народу відповідно до віку, які визначають її ставлення до суспільства й держави, історичних, культурних і духовних надбань рідного краю, сім'ї, родини та людей, до себе, природи, праці та мистецтва і проявляються в повсякденному житті.

Розглянемо на конкретних прикладах, як можна реалізувати виховання молодших школярів на уроках математики за допомогою зазначених у підручнику з математики для 1 класу (автор – Н. Листопад) сюжетних задач відповідного змісту:

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави:

1) Для школи придбали 14 волейбольних м'ячів і 10 баскетбольних. Яких м'ячів придбали більше? На скільки більше?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до історичних, культурних і духовних надбань рідного краю:

1) Снігову фортецю будувало 6 дітей, а в сніжки гралося 4 хлопчики. Скільки всього дітей були зайняті зимовими розвагами?

2) До Великодня Оля розмалювала 10 писанок і пофарбувала 6 крашанок. Скільки всього великодніх яєць підготувала Оля?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до сім'ї, родини та людей:

1) Дідусь знайшов 4 гриби, Михайлик – стільки само. Скільки всього грибів знайшли дідусь і Михайлик?

2) Марійка спекла пиріг і розрізала його на 10 шматочків. 4 шматочки вона віднесла дідусеві та бабусі. Скільки шматочків пирога залишилося?

3) Для частування гостей приготували 20 бутербродів із шинкою і 35 бутербродів із рибою. Скільки всього бутербродів приготували?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до себе:

1) Іванка купила обруч для волосся за 30 грн, і в неї залишилося ще 20 грн. Скільки гривень було в Іванки спочатку?

2) У змаганнях брали участь 5 лижників і 4 ковзанярі. Скільки всього спортсменів брало участь у змаганнях?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до природи:

1) На клумбі розквітло 9 тюльпанів. Для букета зрізали 5 із них. Скільки тюльпанів залишилося квітнути на клумбі?

2) До годівнички прилетіло 6 горобців і 2 синички. Скільки всього птахів прилетіло до годівнички?

3) Висота дуба 10 м, а тополі – 15 м. На скільки метрів тополя вища за дуб?

4) У кішки двоє рудих і троє чорних кошенят. Скільки всього кошенят у кішки?

5) Довжина дорослого кита – 19 м, а довжина китеняти – 4 м. На скільки метрів китеня коротше від кита?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до праці:

1) У кошику 6 огірків і 4 помідори. Скільки всього огірків і помідорів у кошику?

2) Мама спекла 9 ватрушок. За сніданком з'їли 3 ватрушки. Скільки ватрушок залишилося?

3) Катруся взяла 6 виделок та 4 ложки й розклала їх парами. На скільки більше виделок, ніж ложок?

4) Калач коштує 18 грн, а батон — на 6 гривень дешевший. Скільки гривень коштує батон?

Задачі на формування ціннісного ставлення особистості до мистецтва:

1) Для оздоблення торта використали 17 шоколадних фігурок. Із них 10 – з чорного шоколаду, а решта – з білого. Скільки фігурок з білого шоколаду використали для оздоблення торта?

2) У кінотеатрі демонструють 5 фільмів для дорослих і 3 фільми для дітей. Скільки всього фільмів демонструють у кінотеатрі?

3) Для оздоблення кав'ярні використали 17 гірлянд повітряних кульок. 10 гірлянд були виготовлені з кульок білого кольору, а решта – з кульок рожевого кольору. Скільки гірлянд із кульками рожевого кольору використали?

4) Квиток до кінотеатру коштує 60 грн, а квиток до мотузкового парку – на 30 грн дорожчий. Скільки гривень коштує квиток до мотузкового парку?

Аналіз сюжетних задач за підручником з математики для 1 класу (автор – Н. Листопад) щодо їхньої виховної спрямованості виявив наступне: сюжетних задач на формування ціннісного ставлення до історичних, культурних і духовних надбань рідного краю, сім'ї, родини та людей, природи, праці та мистецтва є достатня кількість. Проте, учителям, для збалансування виховної роботи на уроках математики, необхідно розширити спектр сюжетних задач задачами на формування ціннісного ставлення до суспільства й держави та до себе, оскільки їх у вищезазначеному підручнику обмаль.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На нашу думку, урахування означених методичних положень у процесі розв'язування сюжетних задач на уроках математики в початковій школі сприятиме підвищенню рівня вихованості молодших школярів, спрямованості їх на оволодіння загальнолюдськими цінностями Любові, Істини, Добра і Краси та служіння оточуючим і Батьківщині.

Отже, сюжетні задачі є не тільки однією зі змістових ліній початкового курсу математики, дидактичним засобом навчання та розвитку школярів, але й мають значний потенціал у вихованні особистості молодшого школяра, формуванні його цінностей.

Перспективними напрямками дослідження є подальший пошук ефективних методів і прийомів удосконалення навчально-виховної роботи на уроках математики в початковій школі, оскільки мало вивченими залишаються питання активізації уваги та інших психічних механізмів розумової діяльності учнів на уроках математики засобами інтеграції різних галузей знань задля формування в молодших школярів цілісного світосприйняття тощо.

ЛІТЕРАТУРА

Бех, І. Д. (2008). *Виховання особистості*. Київ: Либідь (Bekh, I. D. (2008). *Education of the personality*. Kyiv: Lybid).

- Богданович, М. В., Козак, М. В., Король, Я. А. (2016). *Методика викладання математики в початкових класах*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан (Bogdanovych, M. V., Kozak, M. V., Korol, Ya. A. (2016). *Methods of teaching mathematics in primary school*. Ternopil: Textbook-Bogdan)
- Гавриш, Н., Ситник, Г. (2011). *Національне виховання учнівської молоді*. Київ: Шк. світ (Бібліотека «Шкільного світу») (Havrysh, N. P., Sytnyk, H. (2011). *National education of student youth*. Kyiv: School world (School World Library)).
- Гончаренко, С. А., Ваврик, А. Й., Верещак, Є. П. та ін. (2014). *Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства*. Київ, Кіровоград: Імекс-ЛТД. (Honcharenko, S. A., Vavryk, A. Y., Vereshchak, E. P. et al. (2014). *Psychological diagnostics of features of cognitive development of junior schoolchildren in the conditions of information society*. Kyiv, Kirovohrad: Imex-LTD).
- Деякі питання організації виховного процесу у 2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок: Лист Міністерства освіти і науки України від 16.07.2021 № 1/9-362. Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2021/07/19/lyst-mon-vid-16-07-2021-1-9-362-deiaki-pytannia-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-u-2021-2022> (Some issues of the organization of the educational process in 2021/2022 on the formation of valuable life skills in children and students: Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 16.07.2021 № 1 / 9-362. Retrieved from: <https://imzo.gov.ua/2021/07/19/lyst-mon-vid-16-07-2021-1-9-362-deiaki-pytannia-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-u-2021-2022>).
- Листопад, Н. П. (2018). *Математика: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти*. Київ: УОВЦ «Оріон» (Lystopad, N. P. (2018). *Mathematics: textbook for 1 grades of general secondary education institutions*. Kyiv: UORC Orion).
- Палійчук, О. М., Прокоп, І. С. (2017). *Методика навчання освітньої галузі «Математика» в початковій школі. Ч. 1*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т (Paliychuk, O. M., Prokop, I. S. (2017). *Methods of teaching the educational field "Mathematics" in primary school. Part 1*. Chernivtsi: Chernivtsi National University).
- Пойа, Д. (1961). *Как решать задачу: пособие для учителей*; пер. с англ. В. Г. Звонаревой и Д. Н. Белла. Москва: Учпедгиз (Poja, D. (1961). *How to solve the problem: a guide for teachers*; trans. from English by V. H. Zvonareva and D. N. Bell. Moscow: Uchpedgiz).
- Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-п#Text> (On approval of the State target social program of national-patriotic education for the period up to 2025 and amendments to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 30, 2021 № 673. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-п#Text>).
- Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 932. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-п#Text> (On approval of the action plan for the implementation of the Strategy of national-patriotic education for 2020-2025: Resolution of the Cabinet of Ministers of

- Ukraine of 09.10. 2020 № 932. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-n#Text>).
- Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25 травня 2020 р. №195/2020. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/1952020-33789> (On the National Strategy for Building a Safe and Healthy Educational Environment in the New Ukrainian School: Decree of the President of Ukraine of May 25, 2020 5195/2020. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/1952020-33789>).
- Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (On education: Law of Ukraine of September 5, 2017 № 2145-VIII. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>).
- Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18 травня 2019 р. №286/2019. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025> (On the Strategy of National-Patriotic Education: Decree of the President of Ukraine of May 18, 2019 №286 / 2019. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>).
- Скворцова, С. О. (2011). Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання». Методика формування в молодших школярів загального уміння розв'язувати сюжетні задачі. Одеса: ООО «Абрикос-Компани», Ч. І (Skvortsova, S. O. (2011). Methods of teaching the solution of plot problems in primary school: a textbook for students majoring in 6.010100 "Primary Education". Methods of forming the general ability of junior schoolchildren to solve plot problems. Odessa: LLC "Apricot Company", Ch. I).
- Скворцова, С. О., Гаєвець, Я. С. (2013). Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі. Харків: «Ранок-НТ» (Skvortsova, S. O., Haievets, Ya. S. (2013). Preparation of future primary school teachers to teach junior high school students to solve plot mathematical problems. Kharkiv: Ranok-NT).
- Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи (2018). Київ: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+» (Typical educational programs for schools. general secondary education: 1-2 grades (2018). Kyiv : TD "OSVITA-CENTER+").
- Результати з математики ЗНО-2021. Український центр оцінювання якості освіти : веб-сайт. Режим доступу: <https://testportal.gov.ua/rezultaty-z-matematyky-zno-2021-vazhlyvo-znaty-shhob-rozumity/> (Results in mathematics ZNO-2021. Ukrainian Center for Educational Quality Assessment: website. Retrieved from: <https://testportal.gov.ua/rezultaty-z-matematyky-zno-2021-vazhlyvo-znaty-shhob-rozumity/>).
- Цибулько, О. (2020). Особливості педагогіки духовності у світлі сучасного світського та релігійного виховання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 1 (95). Режим доступу: https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/9050/1/Tsybulko_Osoblyvost_i.pdf (Tsybulko, O. (2020). Peculiarities of spiritual pedagogy in the light of modern secular and religious education. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 1 (95). Retrieved from: https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/9050/1/Tsybulko_Osoblyvost_i.pdf)

РЕЗЮМЕ

Московчук Людмила, Довгань Елена. Подготовка будущих учителей начальных классов к воспитательной работе с младшими школьниками на уроках математики средствами содержания сюжетных задач по учебнику Н. П. Листопад.

В статье автор обращает внимание на актуальные вопросы, связанные со значимостью воспитательной работы на уроках математики в заведениях общего среднего образования в условиях реализации Концепции Новой украинской школы.

Освещена авторская методика воспитания младших школьников на уроках математики средствами содержания сюжетных задач в заведениях общего среднего образования. Обоснованы направления развития комплекса составляющих процесса решения сюжетных задач. Описаны особенности педагогического управления процессом воспитания младших школьников в процессе работы над сюжетными задачами на уроках математики. Дана характеристика содержания сюжетных задач из учебника математики для 1 класса Н. Листопад на предмет их направленности на воспитание ценностных отношений младших школьников.

Ключевые слова: воспитание, младшие школьники, уроки математики, методика, сюжетные задачи, учебник математики для 1 класса Н. Листопад.

SUMMARY

Moskovchuk Liudmyla, Dovhan Olena. Preparation of future primary school teachers for teaching primary school pupils at mathematics lessons by means of the content of plot tasks according to the textbook by N. P. Lystopad.

In the article the author draws attention to topical issues related to the importance of educational work at mathematics lessons in general secondary education institutions in the implementation of the Concept of the New Ukrainian School.

The purpose of the article is to reveal the author's methodology of teaching junior schoolchildren at mathematics lessons by means of the content of plot tasks in general secondary education institutions; to substantiate the directions of development of the complex of components of the process of solving plot tasks; to highlight the features of pedagogical management of the process of teaching junior schoolchildren in the process of working on plot tasks at mathematics lessons; to characterize the content of plot tasks according to the textbook in mathematics for the 1st grade by N. Lystopad in terms of their focus on the formation of values of a junior pupil.

Research methods: analysis of current publications, scientific psychological, pedagogical and methodological literature, textbooks for secondary education institutions, government regulations within the research problem, as well as modeling the content of the initial provisions of psychological research in the theory and methodology of mathematical education of primary school children.

The author's methodology of solving plot tasks at mathematics lessons in primary school with educational orientation is offered. It is stated that the plot tasks are not only one of the semantic lines of the initial course of mathematics, didactic means of teaching and development of pupils, but also have significant potential in educating the personality of junior pupils, forming their value attitude to society and state, historical, cultural and spiritual heritage, region, family, relatives, themselves, nature, labor and art.

The proposed author's methodology of teaching primary school pupils by means of content of plot tasks at mathematics lessons can be used by teachers in the educational process of secondary schools, in the preparation of textbooks and manuals on mathematical education of primary school pupils, as well as in training primary school teachers in lecture courses "Methods of teaching mathematics at primary school".

Promising areas of research are the further search for effective methods and techniques for improving educational work in mathematics lessons in primary school.

Key words: *education, junior schoolchildren, mathematics lessons, methods, plot problems, mathematics textbook for the 1st grade by N. Lystopad.*

УДК 378.147.091.33 – 027.22:811.111

Тетяна Олинець

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID 0000-0001-8554-6894

DOI 10.24139/2312-5993/2021.03/199-209

МОДЕЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ МОВНИХ СИТУАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено проблему розкриття значення моделювання навчальних мовних ситуацій засобами діалогу та рольової гри в навчанні іноземної мови, що сприяє формуванню іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти й зануренню в іншомовне середовище. Для вирішення завдань дослідження були використані методи: теоретичні (аналіз та узагальнення літературних джерел); емпіричні (спостереження за освітнім процесом). Практичне значення дослідження визначається його спрямованістю на підвищення рівня іншомовної лексичної компетентності у здобувачів ЗВО. Моделювання навчальних мовних ситуацій забезпечують ефект реального спілкування на заняттях із іноземної мови, що підвищує рівень тематичного лексичного запасу здобувачів ЗВО.

Ключові слова: *моделювання, мовна ситуація, іншомовна лексична компетентність, навчальна діяльність, заняття з англійської мови, здобувачі закладів вищої освіти.*

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти як державні установи – це важливі соціальні інститути, у межах яких створюється, розвивається та якісно вдосконалюється інтелектуальний потенціал країни. Саме в закладах вищої освіти формується особистість здобувача, який буде здатний успішно працювати на сучасному ринку праці. У зв'язку з цим питання вищої педагогічної та шкільної освіти були й залишаються в центрі інтересів суспільства, а інтелектуальний розвиток його громадян вважається одним із пріоритетних завдань освітньої політики.

Оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти пов'язується зі змінами у стратегічних напрямках розвитку сучасної освіти, насамперед зі спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей, які в майбутньому давали би змогу випускникам комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному та полікультурному просторі. Це об'єктивно зумовлено низкою чинників, пріоритетними серед яких є тенденція на постійну глобалізацію та